

УДК 327 (73) + (560.6)

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ США В ЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ В РОЗРОБКАХ НІМЕЦЬКОГО ФОНДУ МАРШАЛЛА (США) І ФОНДУ «СПАДЩИНА»

Тупота О.М.

Проведений порівняльний аналіз двох проектів зовнішньополітичної стратегії США в Чорноморському регіоні, розроблених авторитетними американськими «мозковими» центрами – Німецьким Фондом Маршалла (США) і Фондом «Спадщина». Виділені схожі, різні і специфічні елементи пропонуваніх варіантів.

Ключові слова: США, зовнішня політика, Чорноморський регіон, Німецький Фонд Маршалла (США), Фонд «Спадщина», концептуалізація.

Предметом дослідження є проекти зовнішньополітичної стратегії США в Чорноморському регіоні. **Мета** статті - проведення порівняльного аналізу двох проектів зовнішньополітичної стратегії США в регіоні, розроблених Німецьким Фондом Маршалла (США) і Фондом «Спадщина», через виділення схожих, різних і специфічних елементів.

У геополітичному контексті «Чорноморський регіон» - поняття, що з'явилося відносно недавно. Можна виділити декілька варіантів визначення просторових меж регіону. Для вітчизняної історіографії характерне визначення його як сукупності з шести прибережних держав: Російської Федерації (далі – РФ), Грузії, Туреччини, Болгарії, Румунії, України [1, с.22]. Згідно американському підходу регіон визначений у межах дев'яти держав – РФ, Україна, Туреччина, Болгарія, Румунія, Молдова, Грузія, Вірменія і Азербайджан [2, 3]. Для Європейського Союзу – РФ, Україна, Туреччина, Болгарія, Румунія, Грузія, Молдова, Вірменія, Азербайджан і Греція [1, с.13].

Групами інтересів суб'єктів міжнародних відносин не тільки обумовлено моделювання простору Чорноморського регіону, але і підходи по його включенню в крупніші геополітичні утворення: Балто-Чорноморська дуга, Балто-Чорноморсько-Каспійський регіон, Чорноморсько-Каспійський регіон, Чорноморсько-Середземноморський регіон, Чорноморський регіон і Центральна Азія.

Поліваріантність концептуального оформлення простору Чорноморського регіону та його об'єднання з іншими територіями обумовлені відмінністю інтеграційних проектів на пострадянському просторі. Підходи відносно Чорноморського регіону обумовлені цілями цих проектів, які базуються на інтересі РФ, США, ЄС, що є зацікавленими в пострадянському просторі і є головними гравцями в Чорноморському регіоні. У даній роботі, виходячи з предмету дослідження, в основу покладений американський підхід: «Чорноморський регіон» розглядається як група з дев'яти держав.

Для США можливість реалізації інтересів в Чорноморському регіоні відкрилася після розпаду СРСР, і вже в 1990-і роки приймається ряд практичних кроків по проникненню в регіон. Протягом останніх п'яти років з боку американських науково-дослідних центрів спостерігаються спроби концептуалізації зовнішньополітичної стратегії США в регіоні.

Проблеми Чорноморського регіону зайняли одну з ключових позицій в науково-дослідній і практичній діяльності таких американських центрів, як Гарвардський університет (Harvard University), Рада з міжнародних відносин (Council on Foreign Relations), Університет національної оборони (National Defense University), Брукінгський інститут (The Brookings Institution), Центр стратегічних і міжнародних досліджень (Center for Strategic and International Studies), Німецький Фонд Маршалла (The German Marshall Fund of the United States), Інститут аналізу міжнародної політики (Institute for Foreign Policy Analysis), Фонд «Спадщина» (The Heritage Foundation) та ін. [4-8].

Деякими з цих організацій розроблені проекти зовнішньополітичної стратегії США в Чорноморському регіоні; їх аналіз поки не знайшов відображення в українській і російській науковій політичній літературі. Ряд аспектів американської зовнішньої політики в регіоні висвітлений в роботах таких вітчизняних дослідників, як С.Глебов, С.Гринецький, С.Жильцов, С.Кисельов, Н.Мхитарян та ін. [1, 9-11]. Актуальність даного дослідження полягає в необхідності системного вивчення політики США у Чорноморському регіоні з метою отримання можливості її прогнозування.

Мета статті - проведення порівняльного аналізу двох проектів зовнішньополітичної стратегії США в регіоні, розроблених Німецьким Фондом Маршалла (США) (далі – НФМ) і Фондом «Спадщина» (далі – ФС), через виділення схожих, різних і специфічних елементів. У роботі були використані політико-описувальний метод (для характеристики фондів, розкриття змісту кожного з елементів пропонує ними варіантів політики), порівняльний аналіз (для зіставлення даних розробок), метод моделювання (для прогнозування розвитку зовнішньої політики США в регіоні).

НФМ і ФС - авторитетні американські «мозкові центри», створені на початку 1970-х рр. Аналітична діяльність здійснюється у рамках консервативного напрямку американської зовнішньополітичної думки, переслідуючи мету забезпечення глобального лідерства США.

НФМ був створений в Америці на кошти Німеччини на честь 25-ліття Плану Маршалла. На сьогоднішній день Фонд працює у сфері грантової і публічної політики. Його відрізняє широке коло зв'язків з-поміж інших аналітичних центрів, наявність механізмів впливу на громадську думку у США, європейських країнах, у державах Чорноморського регіону. У роботі Фонду проблеми регіону стали самостійним напрямом в науковій і практичній діяльності приблизно з 2003 р. Їх теоретичне осмислення ведеться за допомогою аналітичної діяльності його співробітників, дискусій в рамках багатобічних європейських форумів, взаємодії з науковим співтовариством країн регіону. У практичній сфері Фондом ініційовані і реалізуються такі грантові програми, як «Balkan Trust for Democracy» (з 2003 р.) і «Black Sea Trust for Regional Cooperation» (з 2004 р.), що охоплюють країни Чорноморського регіону.

ФС - найбільший дослідницький центр в США консервативної орієнтації – ставить перед собою завдання формулювання і просування суспільно-політичної лінії консерваторів шляхом проведення досліджень по ключових питаннях

внутрішньої і зовнішньої політики, доведення їх результатів до уваги Конгресу США, органів виконавчої влади, засобів масової інформації, наукових і ділових кіл та громадськості. Штаб-квартира Фонду, як і штаб-квартира НФМ знаходиться у Вашингтоні. Обидві організації не отримують державних асигнувань; засоби надходять з боку окремих осіб, приватних фондів і корпорацій.

В період знаходження при владі неоконсерваторів, дані організації з вітальними виступами відвідували представники адміністрації, включаючи президента, Дж.Буша-молодшого. Це може розглядатися індикатором деякого рівня інтеграції фондів у процес вироблення зовнішньої політики США. Більш того, за оцінкою французького журналіста А.Лепік, адміністративна рада НФМ, не дивлячись на добродійний характер організації, «складається в основному з фігур, залучених в секретну діяльність США» [12].

У 2004 р. за ініціативою НФМ робочою групою з 49 чоловік (представників науково-дослідних центрів США, ЄС і всіх країн Чорноморського регіону) був розроблений документ «Розвиток нової Євроатлантичної стратегії відносно Чорноморського регіону» [2]. Він виявився однією з перших спроб концептуального оформлення тих практичних кроків, які США роблять у регіоні з початку 1990-х рр., з перспективою зміцнення позицій на даному просторі. Ця ж мета ще одного варіанту зовнішньополітичної стратегії США в Чорноморському регіоні, розробленого в 2006 р. співробітниками ФН в документі «Стратегія США в Чорноморському регіоні» [3].

Аналіз публікацій провідних співробітників НФМ - Р.Асмуса, і ФС - А.Коена, що є авторами даних проектів зовнішньополітичної стратегії, дозволяє виділити чинники, що зумовили можливість розробки цих проектів. Серед ключових: вихід Євро-атлантичного співтовариства до Чорного моря в результаті вступу Болгарії і Румунії в НАТО в 2004 р. (і планованого на той момент приєднання цих держав до ЄС); курс РФ на посилення позицій на міжнародній арені в результаті перегляду в 2000 р. доктринальних основ зовнішньої політики, закладених в 1993 р., і включення Чорноморського регіону в сферу особливих інтересів Росії.

Р.Асмусом і А.Коеном відмічене загострення світової конкуренції за енергоресурси і зростання значення енергоносіїв Центральної Азії, актуалізація проблеми боротьби з тероризмом в результаті подій 11 вересня 2001 р. і поява необхідності створення системи безпеки в Чорноморському регіоні – ключовій ланці в транспортуванні енергоносіїв, що територіально граничить з Великим Близьким Сходом [13-28].

Автори єдині у визначенні ключового для США значення регіону: він є важливою ланкою в транспортуванні енергоносіїв з країн Центральної Азії та Каспія. Транзит енергоносіїв - основоположний чинник і у визначенні просторової конфігурації регіону. За оцінкою Р.Асмуса, «Велике Причорномор'я охоплює майже весь євро-азійський коридор енергоносіїв від нафто- і газопроводів, що пролягають через Україну у напрямку до ринків до Північної Європи, і до трубопроводу Баку-Тбілісі-Джейхан, прокладеного до Середземномор'я» [29]. При об'єднанні держав за цією ознакою, аналітиками підкреслюється така специфіка регіону, як відсутність регіональної ідентичності, різноманітність культур і високий рівень конфліктності.

Разом з великою роллю регіону в транзиті енергоносіїв, його значення визначене і військово-стратегічним чинником. З одного боку, він розглядається потенційною платформою для можливих дій в Афганістані, Іраку, Ірані, з іншої – після вступу Болгарії і Румунії в НАТО, регіон є новою межею Євроатлантичного

співтовариства, що вимагає заходів по зміцненню для запобігання проникненню погроз з Великого Близького Сходу.

Варіанти стратегії США, розроблені НФМ і ФС, націлені не тільки на розширення присутності і зміцнення позицій США в регіоні, але і на перехід політики на якісно новий рівень: від странового до регіонального.

Орієнтація не на односторонні дії США в регіоні, а на координування американської політики з діями ЄС в рамках єдиної стратегії є одним із загальних елементів пропонованого фундами підходу. Інший - рекомендація використання механізмів міжнародних не регіональних організацій: програми НАТО «Партнерство заради миру», програм ЄС (особливий акцент зроблений на розвитку програми «Європейська політика сусідства»), механізмів ООН, ОБСЄ.

Автори єдині в обґрунтуванні необхідності сприяти регіональним багатобічним форумам, націленим на забезпечення регіональної безпеки і стабільності. Серед нині чинних виділені Організація Чорноморського економічного співробітництва, військово-морська ініціатива BLACKSEAFOR. В обох проектах підкреслюється необхідність розвитку регіональної кооперації, двосторонніх відносин США з кожною з держав регіону, додання інтернаціонального характеру дозволу вирішення наявних проблем («заморожених конфліктів» та ін.).

Авторами стратегій одним з головних завдань визначено здійснення трансформації держав регіону через проведення внутрішньоекономічних і внутрішньополітичних перетворень (зміцнення демократії, розвиток політичного плюралізму). Внутрішня трансформація скерована на створення умов для інвестування (зокрема для модернізації промислового комплексу), на забезпечення стабільності розвитку, на додання поведінці держав регіону більшої передбаченості в зовнішньополітичній сфері. Зменшення присутності РФ в державах регіону також є однією з цілей.

В обох проектах фігурує завдання вивчення Чорноморського регіону, що є новим об'єктом американської геостратегії. Авторами пропонуються різні шляхи вирішення цієї задачі. Співробітниками НФМ рекомендується привертати фахівців з країн Центральної і Східної Європи для надання підтримки Україні і Грузії з метою наближення до стандартів ЄС, призначати цих фахівців керівниками програм, ініційованих ЄС в регіоні. Співробітниками ФС ключове значення віддане використанню засобів «публічної дипломатії». Необхідність вивчення ситуації в державах регіону зв'язується не тільки із завданням надання державам адресної допомоги, але і ранжирування по готовності до взаємодії зі США.

Як загальний елемент стратегій виділена участь США у вирішенні «заморожених конфліктів». Співробітниками НФМ передбачено збільшення підтримки країн регіону, і у разі потреби готовність виділити миротворчі сили (від НАТО або від ЄС), внутрішнє реформування держав-учасників конфліктів через поглиблення демократизації. Аналітики ФС рекомендують сприяти заміні російських миротворців в Абхазії і Південній Осетії на міжнародні миротворчі сили.

Авторами проектів особливо виділяється проблема взаємодії з РФ – одним з головних гравців в Чорноморському регіоні. У проекті ГФМ кооперація з РФ визнається найвигіднішим шляхом по досягненню цілей Євро-атлантичного співтовариства в Чорноморському регіоні, проте констатується, що суперечності на даному просторі неминучі, оскільки кожна з держав прагне до домінування у регіоні, і цілі кожної з них суперечать одна одній. Розглядаючи декілька варіантів взаємодії з Москвою, автори проекту НФМ приходять до висновку, що переважно використовувати ту ж стратегію, яка була застосована в 1990-і рр. відносно країн

Центральної і Східної Європи. «Ця стратегія розцінюватиме Росію як потенційного партнера, але не дасть накласти вето на політику Заходу. Вона прагнучиме залучити Росію у створення міцної структури в Чорноморському регіоні і прагнути проводити інтеграцію Чорноморського регіону в західні структури в співпраці з Росією (якщо можливо) або без неї, якщо це необхідно» [2, р.17]. Ключовим елементом стратегії в проекті розглядається «переконавання Москви в тому, що вона більше виграє при співробітництві з Євроатлантичним співтовариством, ніж протистоячи йому» [2, р.17]. Співробітниками ФН в цілях пом'якшення опозиційних настроїв РФ і Туреччини зроблений акцент на активне використання в цих державах інструментів «публічної дипломатії».

При порівнянні проектів виділений ряд відмінностей, які можна пояснити динамікою міжнародних відносин в період з 2004 по 2006 гг.: поява суперечностей між ЄС і США, охолодження американо-турецьких взаємовідносин у зв'язку з війною США в Іраку, російсько-турецьке зближення, очевидність складнощів внутрішньо економічних перетворень в державах регіону та ін.

Так, в проекті ФН зроблений акцент на необхідності координування політики США і ЄС в регіоні, при цьому розглядається не політика всього Євроатлантичного співтовариства, а чітко позначена роль США. Рекомендується отримати в регіональних організаціях статус члена або спостерігача.

Якщо в проекті НФМ економічні зв'язки з країнами регіону були прерогативою ЄС, то співробітники ФС передбачають участь США в цій сфері. Рекомендовано розширення двосторонніх торгових зв'язків з Грузією, Молдовою, Румунією, Туреччиною і Україною для закладення фундаменту регіональної зони вільної торгівлі з США. Особливий акцент зроблений на інвестування з метою забезпечення енергетичної безпеки, зокрема, в інфраструктуру по транзиту нафти і газу з Каспійського регіону до Європи.

Виходячи з проекту ФС, політика НАТО і ЄС відносно держав регіону, що не є членами цих організацій, повинна будуватися з перспективою вже не членства, а лише формату партнерських відносин. Як провідники політики США в регіоні розглядається вже не Туреччина, а Болгарія і Румунія. Особливий акцент зроблений на необхідність розширення контактів з Болгарією і Румунією, надання їм сприяння у військовій і технічній сферах. Рекомендується сприяти заняттю цими державами провідних позицій в регіональних організаціях і ініціативах, таких як ОЧЄС. Туреччина і РФ фігурують як опоненти США, виступаючи проти розширення американської присутності в регіоні. З метою уникнути стурбованість Туреччини про втрату нею домінуючого положення в Чорноморському басейні рекомендується здійснювати трибічні обміни і консультації в форматі Болгарія-Румунія-Туреччина.

Кожен з проектів має ряд характерних особливостей. У стратегії НФМ «Великий Чорноморський регіон» на концептуальному рівні розглядається частиною крупніших геополітичних утворень: частиною Європи, частиною всього Євро-атлантичного співтовариства. Це знаходить віддзеркалення в у тому, що проблеми безпеки регіону не розглядаються самостійно, а аналізуються в контексті вирішення проблем всього Євро-атлантичного співтовариства. Дана рекомендація формує в Євро-атлантичному співтоваристві (державах-членах НАТО і ЄС) усвідомлення значення Чорноморського регіону, необхідності формування зовнішньополітичного курсу, виділення матеріальних ресурсів для його реалізації і ін. В рамках даної проблематики співробітниками фонду пропонуються такі концепції, як «Велика Європа», «Євро-атлантичне Причорномор'я». Друга з них

була представлена в однойменній статті одного з провідних аналітиків Німецького фонду Маршалла Р.Асмуса [30].

Особливістю варіанту зовнішньополітичної стратегії ФС є рекомендація використання відносно Чорноморського регіону тих підходів, які раніше були рекомендовані співробітниками фонду відносно іншого регіону – Центральної Азії. Даний висновок зроблений на основі порівняння статті А.Коена і К.Ірвіна «Стратегія США в Чорноморському регіоні» і доповіді А.Коена «Ітереси США в Центральній Азії», озвученій їм на засіданні Підкомітету з питань Азії і Тихого океану Комітету з міжнародних відносин Палати представників в 1999 р. [17].

Типовою є вказівка на необхідність проведення аналізу зовнішньополітичних пріоритетів урядів, еліт і основної частини населення держав регіону, виділення і облік потреб кожного з них, курс на інтернаціоналізацію заходів по забезпеченню безпеки в регіоні, створення і підтримку в регіоні структур, здатних бути провідником політики США, активне використання засобів «публічної дипломатії». Рекомендується практикувати культурні обміни, розвивати релігійний діалог, діяти у сфері освіти, управляти публічними інформаційними компаніями, вести роботу з «місцевими талантами», використовувати місцеві ЗМІ, міжнародну теле- і радіотрансляцію програм на мовах регіону і ін. [17, 18, 24, 31]. Обґрунтуванням використання засобів публічної дипломатії виступає ефективність їх ідеологічної, психологічної і інформаційної дії, доведеної в період «холодної війни».

Порівняльний аналіз двох оригінальних варіантів зовнішньої політики США в Чорноморському регіоні дозволяє припустити, що їх розробка провідними американськими «мозковими» центрами приблизно в один час указує на те, що в зовнішній політиці США посилюється увага до Чорноморського регіону.

На тлі відсутності регіональної ідентичності, високого конфліктного потенціалу, дев'ять держав об'єднано в регіон на основі енергетичного чинника: Чорноморський регіон розглядається як ключова ланка в транзиті енергоносіїв з країн Центральної Азії і Каспія на західні ринки. Поставлено завдання забезпечення безпеки створюваної інфраструктури.

З огляду на те, що США безпосередньо не споживають значного об'єму енергоресурсів, що проходять через Чорноморський регіон, то енергетичний чинник в обґрунтуванні значення даного простору для США можна розглядати як вторинний. Аналіз літератури, присвяченій американській зовнішній політиці, дозволяє вважати геополітичний чинник ключовим в інтересі США в регіоні. По-перше, диверсифікація шляхів транспортування енергоносіїв, що пролягають через країни Чорноморського регіону, робить можливим впливати на позицію РФ, оскільки дохід від експорту енергоносіїв є головною складовою російського бюджету.

По-друге, забезпечуючи безпеку шляхів транспортування енергоносіїв з Середньої Азії і Каспійського регіону до Європи, що ЄС поки не в змозі робити, США, за образним виразом російського дослідника А.Паршева, «тримають руку на кисневому шлангу» західноєвропейської економіки [32, с. 324]. На цю уразливість ЄС, що зберігається, указує і колишній радник з національної безпеки президента США З.Бжезінський [33, с. 76; 34, с. 123-125].

По-третє, Чорноморський регіон є частиною пострадянського простору, що займає центральне місце на Євразійському континенті, контроль над яким наближає глобальне лідерство. За словами З.Бжезінського, «держава, яка панує в Євразії, контролювала б два з трьох найбільш розвинених і економічно продуктивних світових регіонів» [33, с. 44].

Два аналізовані проекти стратегії за часом були розроблені з різницею у два роки, 2004 і 2006 рр. Виділені при їх порівнянні відмінності в підходах дозволяють судити про появу відмінностей на користь політики США і ЄС в Чорноморському регіоні, посиленні суперечностей між США і РФ. У проекті фонду «Спадщина» превалюють рекомендації використання засобів «публічної дипломатії», тобто «м'якої» сили, ніж заняття жорсткої позиції і ігнорування інтересів РФ; це можна зумовити зміною концептуальних підходів неоконсерваторів в США після невдачі вибраної тактики односторонніх дій в Іраку.

Висновки. У даних проектах велика частина рекомендацій відносно Чорноморського регіону – це стандартні для американської регіональної політики форми реалізації інтересів: залучення на свою сторону громадської думки в державі-об'єкті реалізації політики через використання засобів публічної політики; проведення демократичних перетворень за зразком США; інтернаціоналізація процесу вирішення конфліктів; та ін. Дана обставина може розглядатися індикатором того, що процес вироблення політики відносно Чорноморського регіону як геополітичної одиниці з властивою їй специфікою лише на початку розробки.

Список літератури

1. Гриневецкий С. Р. Черноморский узел / С. Р. Гриневецкий, С. С. Жильцов, И. С. Зонн. – М. : Международные отношения, 2007. – 200 с.
2. Asmus R. Developing a New Euro-Atlantic Strategy for the Black Sea Region [Electronic resource] / Ronald Asmus. – Istanbul Paper. – 2004. – June 25-27. - № 2. – 30 p. – Access : <http://www.gmfus.org/publications/article.cfm>
3. Cohen A., Irwin C. U.S. Strategy in the Black Sea Region [Electronic resource] / Ariel Cohen, Conway Irwin – Background (Executive Summary). Published by the Heritage Foundation). – 2006. – December 13. - No. 1990. - 11 p. – Access : http://www.heritage.org/research/russiaandeurasia/upload/bg_1990.pdf
4. Minchev O. Major interests and strategies for the Black Sea region: Framework analytical review [Electronic resource] / Ognyan Minchev. – Sofia : Institute for Regional and International Studies. - 2006. – 25 p. – Access : <http://www.harvard-bssp.org/static/files/122/BlackSeaFrameworkAnalyticalReview.pdf>
5. Basescu H. E., Kennedy C. The Black Sea Area: Advancing Freedom, Democracy, and Regional Stability [Electronic resource] / H. E. Basescu, Craig Kennedy. – Washington : Council on Foreign Relations. – 2005. – March 10. – Access : http://www.cfr.org/publication/7933/black_sea_area.html
6. Hamilton D., Mangott G. The Wider Black Sea Region in the 21st Century [Electronic resource] / Daniel S. Hamilton, Gerhard Mangott. – Washington : Brookings Institution Press. – 2008. – Access : <http://www.brookings.edu/press/Books/2008/widerblacksearegioninthe21stcentury.aspx>
7. Eugene B. Rumer, Jeffrey Simon. Toward a Euro-Atlantic Strategy for the Black Sea region [Electronic resource] - Washington: Institute for National Strategic Studies (National Defense University) - Occasional paper. – 2006. – April 3. – 40 p. – Access : http://www.ndu.edu/inss/Occasional_Papers/OCP3.pdf
8. Asmus R. Next steps in forging a Euroatlantic strategy for the wider Black Sea region [Electronic resource] / Ronald D. Asmus. – Washington : The German Marshall Fund of the U.S. – 2006. – 262 p. – Access : <http://www.gmfus.org/doc/BSBook.pdf>
9. Глебов С. Становлення системи безпеки і співробітництва в Чорноморському регіоні та роль України у цьому процесі (1990-і роки): автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.04 [Електронний ресурс] / С.В.Глебов / Одеса, 2002. – 16 с. – Режим доступу : <http://disser.com.ua/contents/17870.html>
10. Мхитарян Н. Чорноморське регіональне співробітництво як геополітичний чинник міжнародних інтеграційних процесів (1990-1998 рр.): автореф. дис... канд. політ. наук:

- 23.00.04 / [Электронный ресурс] / Н.И. Мхитарян / К., 1999. — 24 с. — Режим доступа : <http://disser.com.ua/contents/18011.html>
11. Киселёв С. «Малая Игра» в Причерноморье / Сергей Киселёв. — Черноморська безпека. — 2009. - № 2 (12). — С.8-13.
 12. Лепик А. Германский Фонд Маршалла, пережиток Холодной войны? [Электронный ресурс] / Артур Лепик. — Режим доступа: <http://www.voltairenet.org/article128881.html>
 13. Cohen A. A new paradigm for U.S.-Russia relations : facing the post-cold war reality [Electronic resource] / Ariel Cohen. - Backgrounder. — Washington : The Heritage Foundation. — 1997. — March 6. — No .1105. — Access: <http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/BG1105.cfm>
 14. Cohen A. NATO Enlargement is no threat to US-Russian relations [Electronic resource] / Ariel Cohen // Executive Memorandum. - Washington : The Heritage Foundation. — 1998. — February 26. - No. 510. — Access : <http://www.heritage.org/Research/InternationalOrganizations/em510.cfm>
 15. Blank S., Cohen A., Dobriansky P., Gage M., Freedman R., Sestanovich S., Stent A. The state of Russian foreign policy and U.S. policy toward Russia [Electronic resource] / Stephen Blank, Ariel Cohen, Paula J. Dobriansky, Mark Gage, Robert O. Freedman, Stephen Sestanovich, Angela Stent // Heritage Lecture. — Washington : The Heritage Foundation. — 1998. — April 6. - No. 607. — Access : <http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/HL607.cfm>
 16. Cohen A. The Watershed in U.S.-Russia Relations: Beyond «Strategic» partnership [Electronic resource] / Ariel Cohen // Backgrounder. - Washington: The Heritage Foundation. — 1999. — February 17. - No. 1252. — 14 p. — Access : http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/upload/15219_1.pdf
 17. Cohen A. U.S. Interests in Central Asia [Electronic resource] / Ariel Cohen // Washington : The Heritage Foundation. — 1999. — March 17. — Access : <http://www.heritage.org/Research/AsiaandthePacific/Test031799.cfm?renderforprint=1>
 18. Cohen A. New Prime Minister's Visit is an opportunity to improve U.S.-Russia relations [Electronic resource] / Ariel Cohen // Backgrounder. — Washington : The Heritage Foundation. — 1999. — July 26. - No. 1314 — Access : <http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/BG1314.cfm>
 19. Cohen A. Putin's foreign policy and U.S.-Russian relations [Electronic resource] / Ariel Cohen // Executive Memorandum. - Washington : The Heritage Foundation. — 2001. — January 18. - No. 1406 — Access : <http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/BG1406es.cfm>
 20. Cohen A. Crises in Ukraine: U.S. Interests under threat [Electronic resource] / Ariel Cohen. — Washington : Heritage Foundation. — 2001. — May 2 — Access : <http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/Test050201.cfm?renderforprint=1>
 21. Cohen A. Europe-Russia-America: determining factors of cooperation in the 21st century [Electronic resource] / Ariel Cohen // WebMemo. - Washington: The Heritage Foundation. — 2002. — September 10. - No. 151. — Access : <http://www.heritage.org/Research/Europe/WM151.cfm?renderforprint=1>
 22. Cohen A. A private Russian oil pipeline is good for U.S. energy security [Electronic resource] / Ariel Cohen // Executive Memorandum. - Washington: Published by The Heritage Foundation. — 2003. — March 14 — No. 865. — Access : <http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/em865.cfm>
 23. Cohen A. The lessons of Ukraine: Russia's growing influence in Eurasia [Electronic resource] / Ariel Cohen // Executive Memorandum. — Washington : The Heritage Foundation. — 2004. — November 12. — No. 949. — 2 p. — Access : http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/upload/71697_1.pdf
 24. Cohen A., Tracik J. Sino-Russian Military Maneuvers: a threat to U.S. interests in Eurasia [Electronic resource] / A.Cohen, J.Tracik // Backgrounder. — Washington : The Heritage Foundation. — 2005. — September 30. — No. 1883. — 5 p. — Access : http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/upload/83422_1.pdf
 25. Cohen A. Competition over Eurasia : are the U.S. and Russia on a collision course [Electronic resource] / Ariel Cohen // Heritage Lectures. - Washington : The Heritage Foundation. — 2005. — October, 24. — No. 901. — 6 p. — Access : http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/upload/84321_1.pdf
 26. Cohen A. Increasing the global transportation fuel supply [Electronic resource] / Ariel Cohen // Executive Memorandum. - Washington: The Heritage Foundation. — 2005. — October 25. — No. 986. — 2 p. — Access : http://www.heritage.org/Research/EnergyandEnvironment/upload/84337_1.pdf

27. Cohen A. NATO's Frontiers: Eurasia, the Mediterranean, and the Greater Middle East [Electronic resource] / Ariel Cohen // Heritage Lectures. – Washington : The Heritage Foundation. – 2006. – January 9. – No. 919. – 7 p. – Access : <http://www.heritage.org/research/europe/hl919.cfm>
28. Cohen A. Reducing U.S. Dependence on Middle Eastern Oil [Electronic resource] / Ariel Cohen // Backgrounder. – Washington : The Heritage Foundation. – 2006. – April 7. – No. 1926. – 9 p. – Access : http://www.heritage.org/Research/Features/NationalSecurity/upload/95831_1.pdf
29. Асмус Р., Джексон Б. Чёрное море и пределы свободы [Электронный ресурс] / Рональд Асмус, Брюс Джексон - Policy Review. – 2004. - 9.07.- Access : <http://www.rusk.ru/st.php?idar=102145>
30. Асмус Р. Евро-атлантическое Причерноморье [Электронный ресурс] / Рональд Асмус // Россия в глобальной политике. - 2007, май – июнь. - № 3. – Режим доступа : <http://www.globalaffairs.ru/numbers/26/7699.html>
31. Cohen A. Radical Islam and U.S. Interests in Central Asia [Electronic resource] / Ariel Cohen / Testimony (Published by The Heritage Foundation). – 2003 – October 29 – Access: <http://www.heritage.org/Research/AsiaandthePacific/Test102903.cfm?renderforprint=1>
32. Паршев А. Почему Америка наступает / А.Паршев. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : ООО «Издательство АСТ» : ООО «Издательство Астрель», 2003 – 373 с.
33. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы / З.Бжезинский – М. : Международные отношения, 2005 – 256 с.
34. Бжезинский З. Выбор. Мировое господство или глобальное лидерство / Пер. с англ. / З.Бжезинский – М. : Международные отношения, 2005 – 288 с.

Тупота О.М. Концептуализация внешнеполитической стратегии США в Черноморском регионе в разработках Германского Фонда Маршалла (США) и Фонда «Наследие» // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия: Философия. Культурология. Политология. Социология. – 2011. – Т.24 (63). – №1. – С. 207-215.

Проведён сравнительный анализ двух проектов внешнеполитической стратегии США в Черноморском регионе, разработанных авторитетными американскими «мозговыми» центрами – Германским Фондом

Маршалла (США) и Фондом «Наследие». Выделены общие, различные и специфические элементы предложенных вариантов.

Ключевые слова: США, внешняя политика, Черноморский регион, Германский Фонд Маршалла (США), Фонд «Наследие», концептуализация.

Tupota O. M. Conceptualization of the U.S. Foreign Policy Toward the Black Sea Region by the German Marshall Fund of the U.S. and the Heritage Foundation // Scientific Notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. Series: Philosophy. Culturology. Political sciences. Sociology. – 2011. – Vol.24 (63). – №1. – P. 207-215.

An author of the article made a comparative analysis of two the U.S. foreign-policy strategy projects in the region worked out by authoritative American «think tanks» The German Marshall Fund and The Heritage Foundation. Similar, different and specific elements were selected.

Keywords: U.S.A., foreign policy, the Black Sea Region, the German Marshall Fund of the U.S., the Heritage Foundation, conceptualization.

Статья поступила в редакцию 10.10.2010